

Щука Галина Петрівна,
доктор педагогічних наук, професор
Безрученков Юрій Володимирович,
кандидат педагогічних наук

Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ, м. Берегове, Україна,
e-mail: halina.shchuka@gmail.com
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Старобільськ,
Україна, e-mail: aud3516@gmail.com

ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ТУРИЗМУ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Мета дослідження: встановлення ключових орієнтирів у навчальній, методичній, науковій та організаційній роботі викладача.

Методи дослідження. З огляду на те, що підготовка фахівців сфери туризму – це складна динамічна детермінована регульована система, дослідження виконувалося на основі системного принципу в межах структурно-функціонального підходу з використанням методів аналізу та синтезу, прогнозування, аналогії, дедукції, систематизації та узагальнення.

Результати дослідження: встановлено, що вимоги до підготовки фахівців сфери туризму визначаються ситуацією на світовому туристичному ринку, станом вітчизняної системи професійної освіти та принципами функціонування професійного простору. Ситуація, яка склалася в туризмі, в освіті та в туристичному професійному просторі вимагає кардинальної перебудови системи освіти. Відповідно до основних принципів дидактики, визначено основні питання, на які необхідно дати відповідь при формуванні оновлених освітніх програм: «Навіщо вчити?» (мета навчання, очікуваний результат), «Чому вчити?» (зміст навчання), «Як вчити?» (методи, засоби, правила та організаційні форми навчання), «Де вчити?» (місце проведення занять), «Коли вчити?» (визначення часового режиму та тривалості), «Кого вчити?» та «Хто вчить» (система вимог до студентів та викладачів).

Доведено, що по завершенню автоматизації туристичної діяльності зміняться вимоги до професійної компетентності майбутнього фахівця в сторону посилення емоційного інтелекту. Це передбачає зміну змісту навчання, перехід від інформаційно насиченого навчання до рефлексивного та перетворюючого. Внаслідок інформатизації змінюється роль викладача в освітньому процесі, що вимагає застосування інших прийомів та методів. Пандемія диктує нові вимоги стосовно місця проведення занять і т.д. Детальний аналіз ситуації дозволив встановити перелік ключових елементів системи туристичної освіти, які підлягають реформуванню, визначити сутність цих перетворень..

Наукова новизна: вперше на основі системного підходу досліджено ситуацію, яка склалася наразі з підготовкою фахівців сфери туризму, та розроблено рекомендації щодо реорганізації системи туристичної освіти у відповідності до викликів сьогодення.

Практична значимість: було визначено ключові елементи системи туристичної освіти, які підлягають реформуванню; запропоновано перелік питань, на які необхідно дати відповідь при організації підготовки майбутніх фахівців; встановлено орієнтири, у відповідності до яких туристична освіта може розвиватися далі. Надані пропозиції можуть бути враховані при розробці освітніх програм для підготовки фахівців інших галузей народного господарства.

Ключові слова: туризм, підготовка фахівця туризму, професійна освіта, туристична освіта.

Щука Галина Петровна,
доктор педагогических наук, профессор,
Безрученков Юрий Владимирович,
кандидат педагогических наук

Закарпатский венгерский институт им. Ф. Ракоци ІІ, г. Берегове,
Украина, e-mail: halina.shchuka@gmail.com
Луганский национальный университет имени Тараса Шевченка,
г. Старобельск, Украина, e-mail: aud3516@gmail.com

ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ТУРИЗМА: ВЫЗОВЫ СОВРЕМЕННОСТИ

Цель исследования: установление ключевых ориентиров в учебной, методической, научной и организационной работе преподавателя.

Методы исследования. Учитывая то, что подготовка специалистов сферы туризма – это сложная динамическая детерминированная и регулируемая система, исследование выполнялось на основе системного принципа в пределах структурно-функционального подхода с использованием методов анализа и синтеза, прогнозирования, аналогии, дедукции, систематизации и обобщения.

Результаты исследования: установлено, что требования к подготовке специалистов сферы туризма определяются ситуацией на мировом туристическом рынке, состоянием отечественной системы профессионального образования и принципами функционирования профессионального пространства. Ситуация, которая сложилась в туризме, в образовании и в туристическом профессиональном пространстве требует кардинальной перестройки процесса подготовки специалистов туризма. В соответствии с основными принципами дидактики, определены ключевые вопросы, на которые необходимо дать ответ при формировании обновленных образовательных программ: «Зачем учить?» (цель обучения, ожидаемый результат), «Чему учить?» (содержание обучения), «Как учить?» (методы, средства, правила и организационные формы обучения), «Где учить?» (место проведения занятий), «Когда учить?» (определение

временного режима и продолжительности), «Кого учить?» и «Кто учит?» (система требований к студентам и преподавателям). Доказано, что по завершению автоматизации туристической деятельности изменятся требования к профессиональной компетентности будущего специалиста в сторону усиления эмоционального интеллекта. Это предполагает изменение содержания обучения, переход от информационно насыщенного обучения к рефлексивному и преобразующему. Вследствие информатизации меняется роль преподавателя в образовательном процессе, что требует применения других приемов и методов. Пандемия диктует новые требования относительно места проведения занятий и т.д. Детальный анализ ситуации позволил установить перечень ключевых элементов системы туристического образования, подлежащих реформированию, определить сущность этих преобразований.

Научная новизна: впервые на основе системного подхода исследована ситуация, которая сложилась с подготовкой специалистов сферы туризма, разработаны рекомендации по реорганизации системы туристического образования в соответствии с вызовами современности.

Практическая значимость: были определены ключевые элементы системы туристического образования, которые подлежат реформированию; предложен перечень вопросов, на которые необходимо дать ответ при организации подготовки будущих специалистов; установлены ориентиры, в соответствии с которыми туристическое образование может развиваться дальше. Изложенные предложения могут быть учтены при разработке образовательных программ для подготовки специалистов других отраслей народного хозяйства.

Ключевые слова: туризм, подготовка специалиста туризма, профессиональное образование, туристическое образование.

UDC: 338.483:378

<https://doi.org/10.17721/2308-135X.2021.63.31-36>

Shchuka Halyna Petrivna,
Doctor of Pedagogical of Sciences, Professor
Bezruchenkov Yuriy Volodimirovich,
Ph.D. in Pedagogy

Ferenc Rakoki II Transcarpathian Hungarian College Of Higher
Education, Berehove, Ukraine e-mail: halina.shchuka@gmail.com,
Luhansk Taras Shevchenko National University, Starobilsk, Ukraine
e-mail: aud3516@gmail.com

TRAINING OF TOURISM SPECIALISTS: CHALLENGES OF TODAY

Goal of research: determination of key guidelines in the educational, methodological, scientific and organizational work of a university teacher.

Research methods. Taking into consideration that the training of tourism specialists is a complex dynamic deterministic regulated system, the research was performed on the basis of a system principle within a structural-functional approach using methods of analysis and synthesis, forecasting, analogy, deduction, systematization and generalization.

The results of the research: it is determined that the requirements for the training of specialists in the field of tourism are determined by the situation on the world tourist market, the state of the domestic system of vocational education and the principles of functioning of the professional space. The current situation in tourism, education and in the tourism professional space requires a radical restructuring of the education system. In accordance with the basic principles of didactics, the main questions that need to be answered in the formation of updated educational programs: "Why teach?" (learning purpose, expected result), "Why teach?" (learning content), "How to teach?" (methods, tools, rules and organizational forms of learning), "Where to teach?" (venue), "When to teach?" (determination of time regime and duration), "Who to teach?" and "Who teaches" (system of requirements for students and teachers).

It is proved that upon completion of the automation of tourism activities will change the requirements for professional competence of the future specialist in the direction of strengthening emotional intelligence, it involves changing the content of education, the transition from information-rich learning to reflective and transformative. As a result of informatization, the role of the teacher in the educational process changes, which requires the use of other techniques and methods. A pandemic dictates new requirements for the location of classes, etc. A detailed analysis of the situation allowed to establish a list of key elements of the tourism education system that are subject to reform, to determine the essence of these transformations..

Scientific novelty: for the first time the current situation with the training of tourism specialists has been studied on the basis of a systematic approach, and recommendations for its reorganization are developed in accordance with today's challenges.

Practical significance: key elements of the tourism education system to be reformed have been identified; the list of questions which need to be answered at the organization of future specialist preparation is offered; guidelines have been set according to which tourism education will develop further. The submitted proposals can be taken into account in the development of educational programs for the training of specialists in other sectors of the economy.

Key words: tourism, training of tourism specialist, professional education, tourist education.

Постановка проблеми. Процес підготовки фахівців для будь-якої сфери діяльності завжди детермінувався багатьма чинниками, серед яких основними вважалися рівень розвитку галузі, для

якої готували спеціалістів; ефективність національної системи професійної освіти та принципи функціонування професійного простору (територіальний розподіл праці, специфіка територіальної структури зайнятості) [8, с.129]. Зрозуміло, що генезис названих систем, які формували простір туристичної освіти, значною мірою визначався іншими політичними, соціально-економічними, культурними і тощо факторами.

Вхід у нове тисячоліття знаменувався глобальними викликами, наслідком яких стала зміна освітньої парадигми; не прогнозовано стрімкими темпами розвитку туризму з виникненням овертуризму та посиленням туризмофобії. Нарешті, пандемія практично повністю зруйнувала професійний простір туризму. І найближчим часом, як нам бачиться, ситуація буде залишатися невизначеною.

Очевидно, що ніхто в світі не має готового алгоритму дій у цій складній ситуації. Усвідомлення важливості пошуку нових напрямів розвитку, поки що дає розуміння лише того факту, що інерційний рух неможливий. Інноваційні зміни, що сьогодні відбуваються у світі, загалом, та в туризмі, зокрема, детермінують необхідність масштабних перетворень.

В цій ситуації необхідно переглянути зміст та основні принципи побудови туристичної освіти, оскільки майбутньому фахівцеві доведеться працювати в нових умовах, а також реорганізувати освітній процес у відповідності до реалій сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічні та системні основи організації процесу підготовки фахівців для сфери туризму представлено в дослідженнях В. Федорченка, Н. Фоменко, А. Віндюк, Д. Басюк, Л. Кнодель, Т. Сокол, Ю. Безрученкова, В. Зігунова, О. Кашинської та ін. Кожне з цих досліджень було ґрунтовним, актуальним та сприяло вдосконаленню системи туристичної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на значну кількість наукових доробок, сутність, напрям та глибину необхідних перетворень не можна визначити за результатами досліджень минулих років. Несподіваність та стрімкість змін не дала можливості завчасно підготуватися: проаналізувати ситуацію, розставити акценти та визначити орієнтири. Науково-педагогічним колективам кафедр туризму доводиться вибудовувати освітній процес, у якійсь мірі, інтуїтивно, на осліп.

Формулювання цілей статті. Тому в даному дослідженні за мету обрано встановлення ключових орієнтирів у навчальній, методичній, науковій та організаційній роботі викладача.

Вклад основного матеріалу. Основними питаннями, на які має дати відповідь дидактика (педагогічна теорія, яка науково обґрунтовує зміст освіти, виявляє закономірності, які діють у процесі навчання, розкриває його принципи, визначає зміст, методи й організаційні форми навчального процесу [3, с. 158 – 159]), є наступні [2, с. 85]: «Навіщо вчити?» (мета навчання, очікуваний результат), «Чому вчити?» (зміст навчання), «Як вчити?» (методи, засоби, правила та організаційні форми навчання), «Де вчити?» (місце проведення занять), «Коли вчити?» (визначення часового режиму та тривалості), «Кого вчити?» та «Хто вчить» (система вимог до студентів та викладачів). Очевидно, що цей перелік не остаточний. Але це можливість визначити основні орієнтири подальшого розвитку туристичної освіти.

Так як підготовка фахівців – не статичне явище, а процес (лат. *processus* – рух, діяльність, просування вперед), природно, що в туристичній освіті відбувалися постійні зміни, які проявлялися в необхідності корегувати її зміст, переглядати прийоми та методи навчання і т. д. Проте, сьогодення ситуація нам видається складнішою: необхідно змінити всі ключові позиції, тобто, реформування має бути масштабним, часу на розробку нововведень обмаль, а впроваджувати їх доведеться в умовах хаосу та невизначеності.

Розглянемо послідовно, що саме і як може змінитися в системі туристичної освіти. Почнемо з визначення очікуваного результату: яким має бути випускник спеціальності «Туризм».

При побудові моделі майбутнього фахівця традиційно виходять з потреб галузі та перспектив її розвитку. Відповідно, спільно з роботодавцями визначаються компетентності, завдяки яким молода людина по закінченню навчання буде конкурентоспроможною на ринку праці. Але туристичному бізнесу, поставленому в жорсткі умови виживання, не на часі розмірковувати над цими питаннями. Більш того, наразі в галузі склалася ситуація, коли ніхто не знає, як будуть розвиватися події далі, навіть, у найближчому майбутньому. При цьому процес підготовки фахівців не зупиняється. Отже, кафедри повинні самостійно визначити: які компетентності будуть затребувані туристичним ринком через 4–6 років і які корективи потрібно зараз внести в процес підготовки студентів.

Для нас є очевидними кілька варіантів розвитку подій, кожен з яких має як переваги, так і недоліки. Перший, найбільш поширений, – орієнтація на успішний досвід у минулому. Система туристичної освіти протягом усього часу свого існування, про що ми писали вище, постійно вдосконалювалася: змінювалися освітні галузеві стандарти, переглядалися навчальні плани, вводилися нові дисципліни, розширювалися практики і т.д. Результативність і відносна безболісність цих змін дозволяє почувати себе більш-менш впевнено і в сьогоднішній ситуації: частина викладачів переконані, що достатньо опанувати Moodle, Zoom чи інші інструменти дистанційної освіти та ввести кілька нових дисциплін до навчальних планів.

Другий, більш тривожний, – розуміння того, що світ стрімко змінюється, що парадигмальна криза вимагає перебудови світоглядних засад туристичної діяльності, насамперед, перехід до моделі відповідального туризму (responsible tourism), до забезпечення потреб та інтересів усіх зацікавлених сторін, те, що в Європі отримало назву “4 win” [7, с. 52].

Звідси, система туристичної освіти повинна генерувати цілісну особистість, толерантну, відкриту до діалогу, здатну приймати виважені рішення в умовах невизначеності, брати відповідальність, працювати в команді, мати аналітичне, логічне, творче мислення і т.д. Ця інтегральна компетентність майбутнього фахівця прописана в стандартах [4], але сьогодні і вона видозмінюється.

На перше місце виходять Soft skills, розумові та міжособистісні компетенції, що передбачають розвиток емоційного інтелекту – зовсім новий напрям для нашої системи освіти. При цьому планується частину професійних навичок, які належать до Hard skills, поступово автоматизувати, отже час на опанування ними доцільно зменшити.

Наступний орієнтир, який необхідно визначити, – зміст освіти. Перехід від теоретичного (знанієвого) навчання до компетентнісної підготовки, хоча і проходив нерівномірно, в основному завершився. Акцент змінився з питання «Що студент знає?» на питання «Чи може він використовувати ці знання в практичній діяльності?» Наступний крок – навчити приймати рішення, керуючись не лише власними інтересами, а брати до уваги потреби споживача, бізнес партнера, держави, громадськості, природи тощо. Це передбачає побудову туристичного бізнесу на зовсім нових принципах, які ще потрібно визначити. І ми знову повертаємося до необхідності розвитку емоційного інтелекту та формування цінностей особистості.

Серйозним викликом для системи освіти стала інформатизація. З огляду на доступність всієї інформації, накопиченої людством, базовим завданням викладачів буде формування у студентів компетентностей, пов'язаних з умінням знаходити потрібну інформацію та обробляти її.

Інформація оновлюється так швидко, що через 1,5–2 роки половина набутих у процесі навчання знань вже не надають фахівцеві конкурентну перевагу. Отже, питання «Що знає студент?» поступово втрачає свій сенс, і на перший план виходить розуміння того, як він отримує ці знання та як він думає, приймаючи самостійні рішення [1, с. 83].

Також актуалізується питання фундаменталізації туристичної освіти, одним з проявів якої має бути визначення необхідної для обов'язкового засвоєння інформації, ядра туризмології, навколо якого буде формуватися система туристичних знань.

І тут важливо перейти до питання ресурсу: кого ми будемо навчати? З якого матеріалу будемо формувати майбутнього успішного фахівця туризму? На жаль, сучасна школа, де превалує технологія єдиної вірної відповіді (формат тестів), і «натягування на екзамен», що Отто Шармер називає «освітня булемія»: швидко прийшло в голову і швидко її залишило [6], проблему розвитку аналітичних здібностей та емоційної усвідомленості дітей залишає на розсуд батьків. Тому, наскільки цей ресурс буде благодатним, сказати наперед неможливо.

Більш того, ми отримуємо в навчання представників покоління Z (теорія поколінь, Нейл Хоув (Neil Howe) та Вільям Штраус (William Strauss)), першого цифрового покоління, формування якого прийшлося на світову фінансову та економічну кризу, розвиток науки та технологій, активне обговорення якості освіти. Ми знаємо, що вони амбіційні, гіперактивні, творчі та прагматичні. Вони чудово розуміються на комп'ютерних технологіях, не читають довгих текстів, не люблять розкладів та нормованого робочого дня. Вони живуть за своїми правилами і не демонструють бажання опанувати досвід попередніх поколінь. У них «не вшита» повага до існуючої системи освіти, і це головне.

Очевидно, що на цих поверхових, отриманих з Інтернет джерел даних не можна будувати систему професійної освіти. Але їх не можна й ігнорувати, щоб дати правильну відповідь на питання «Як навчати?». Ми вже зараз спостерігаємо перехід від традиційного, інформаційно

насиченого навчання до рефлексивного (навчання шляхом використання практичних дій) та перетворюючого (спільного творення).

Природно, доведеться відмовитися від значної кількості традиційних педагогічних методів та прийомів, кожного разу вибудовуючи індивідуальну освітню траєкторію. Тобто, ми підійшли до персоналізації в освіті.

Поширення набувають різноманітні освітні веб-квести (проблемні завдання з елементами рольової гри, для виконання яких використовуються інформаційні ресурси Інтернету, запровадив Берні Додж (Bernie Dodge), 1995), методи проектування та моделювання. Відповідно, актуалізується питання навчально-методичного забезпечення освітнього процесу, тому що наукова та навчально-методична література, в тому вигляді, як вона існує зараз, стає не потрібна.

Пандемія прискорила також опанування інструментами дистанційного навчання та он-лайн технологіями. Проте, в більшості випадків, щоб там не говорилося, отримані результати можуть розглядатися як «достатні» лише з огляду на форс-мажорність обставин, що склалися.

В ситуації, коли викладач перестає бути для студента основним джерелом інформації, його роль також змінюється. Науковці схиляються до думки, що він має перетворитися на коуча, мета якого підвести студента до самостійного вирішення поставленої проблеми. Це не викликає ніяких заперечень при викладанні дисциплін, які складають загальноосвітній компонент. Значно складніше, на нашу думку, реалізувати цю ідею в процесі викладання профільних дисциплін.

Для того, щоб коуч міг допомогти студенту у вирішенні виробничих питань, необхідно дві умови: перша – коуч повинен мати власний практичний досвід вирішення подібних задач, друга – це має бути ситуація з досвіду самого студента. Це означає збільшення обсягу практичного навчання.

Отже, відповідь на питання «Де вчити?» однозначна: компетентності, пов'язані з виконанням професійних завдань, мають набуватися у виробничому середовищі. Чи означає це посилення загальноосвітніх компонентів та пізню професіоналізацію навчання [5], сказати поки що складно, але зрозуміло, що наразі заклади освіти до цього не готові.

З іншого боку, переведення освітнього процесу в он-лайн режим призведе до значного скорочення закладів освіти, оскільки відійдуть у минуле санітарно-гігієнічні вимоги до навчальних приміщень та рекомендації щодо наповнення академічних груп. Національні заклади вищої освіти, скоріше за все, не витримають конкуренції з провідними університетами світу. І це стосується не лише України.

Перехід до он-лайн навчання, навіть частковий, збільшує можливості студентів у визначенні оптимального часового режиму та тривалості навчання, тому і відповідь на питання «Коли вчити?» теж має переглядатися.

І на останок, саме болюче для всіх нас питання: «Хто буде вчити?» (система вимог до викладачів). Наразі визначені функції професійної діяльності викладача, встановлено перелік вимог до професорсько-викладацького складу, які прописані в умовах ліцензування та акредитації освітніх програм; визначено умови підвищення їхньої кваліфікації, на робочих місцях підраховуються рейтинги і т.д. Природно, що і функції, і вимоги будуть також кардинально переглядатися найближчим часом.

Існуючі вимоги орієнтують викладача, насамперед, на наукову та методичну діяльність, допускаються бали за виконання управлінських функцій, але, на нашу думку, для викладачів професійно орієнтованих дисциплін важливим є зв'язок з практикою. Це має бути реальне впровадження результатів наукової діяльності в практику, підвищення кваліфікації на базі підприємства галузі, відповідно до тих дисциплін, які викладаються і т.д.. – те, що забезпечить симбіоз науки та практики.

Зрозуміло, що такі кардинальні зміни в структурі, змісті і т.д. професійної туристичної освіти передбачають не менш кардинальні зміни в менталітеті викладачів. Наскільки ці зміни можливі? Чи можна прискорити процес формування нового покоління викладачів? За рахунок яких ресурсів?

Як бачимо, перехід на кожен наступний рівень розвитку дозволяє вирішити одні питання, але відразу ставить інші, ще більш складні і, не рідко, більш чисельні. І в даній ситуації, важливо досліджувати не те, що, як ми сподіваємося, відбудеться з нами, а зроблені на основі існуючих теорій прогнози того, що буде результатом конкретних рішень та дій [1, с. 57].

Висновки. Таким чином, встановлено, що туристична освіта вимагає реформування у відповідності до потреб сьогодення. Це має бути системна всебічна корекція всіх її ключових

складових: змісту, прийомів та методів навчання, організації та навчально-методичного забезпечення освітнього процесу тощо.

Природно, що реорганізація повинна починатися з переосмислення очікуваних результатів навчання, удосконалення моделі фахівця з орієнтацією на потреби майбутнього туристичного ринку; орієнтуватися на особливості підростаючого покоління та враховувати можливості науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Перспективи подальших досліджень полягають у деталізації запропонованих рекомендацій щодо реформування процесу підготовки фахівців туризму.

Список використаних джерел

1. Кристенсен К., Оллворт Д., Диллон К. Стратегия жизни. Пер. с англ. М.: Альпина Паблшер, 2013. 242 с.
2. Краевский В. В., Хуторской А. В. Основы обучения. Дидактика и методика : учеб, пособие для студ.высш. учеб, заведений. М.: Издательский центр «Академия», 2007. 352 с.
3. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка: навч. посібн. Вид. третє, доповн. К.: ВАТ «КДНК», 2001. 608 с.
4. Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 242 «Туризм» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / М-во освіти і науки України від 4 жовтня 2018 року № 1068. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-turizm-bakalavr.pdf>. (дата звернення: 05.06.2020).
5. Фундаменталізація та індивідуалізація підготовки фахівців з вищою освітою. URL: <http://www.ipedahohika.com/lirefs-412-1.html>. (дата звернення: 05.06.2020).
6. Шармер О. Теория У. Лидерство из будущего. М. МИФ, 2018. 512 с.
7. Щука Г. П., Ковальська Л. В., Чорна Л. В. Підготовка фахівців галузі туризму в світлі нової парадигми вищої освіти // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: педагогічні науки. 2019. №4 (Т19). С. 455–467. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v19i4.287> (дата звертання: 05.06.2020)
8. Щука Г. П. Теория і практика підготовки фахівців сфери туризму в Україні, Росії та Білорусі (порівняльний аналіз) (дис. ... доктора пед. наук). 13.00.01. Луганськ, 2013. 549 с.

Список использованных источников

1. Кристенсен К., Оллворт Д., Диллон К. Стратегия жизни. Пер. с англ. М.: Альпина Паблшер, 2013. 242 с.
2. Краевский В. В., Хуторской А. В. Основы обучения. Дидактика и методика : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. М.: Изд. центр «Академия», 2007. 352 с.
3. Мойсеюк Н. Е. Педагогіка: уч. пособ. Изд. третє, дополн. К.: ВАТ «КДНК», 2001. 608 с.
4. Об утверждении стандарта высшего образования по специальности 242 «Туризм» для первого (бакалаврского) уровня высшего образования / М-во образования и науки Украины от 4 октября 2018 года № 1068. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-turizm-bakalavr.pdf>. (дата обращения: 05.06.2020).
5. Фундаментализация и индивидуализация подготовки специалистов с высшим образованием. URL: <http://www.ipedahohika.com/lirefs-412-1.html>. (дата обращения: 05.06.2020).
6. Шармер О. Теория У. Лидерство из будущего. М. МИФ, 2018. 512 с.
7. Щука Г. П., Ковальская Л. В., Чорная Л. В. Подготовка специалистов отрасли туризма в свете новой парадигмы высшего образования // Сборник научных трудов Национальной академии Государственной пограничной службы Украины. Серия: педагогические науки. 2019. №4 (Т19). С. 455–467. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v19i4.287> (дата обращения: 05.06.2020)
8. Щука Г. П. Теория і практика підготовки фахівців сфери туризму в Україні, Росії та Білорусі (порівняльний аналіз) (дис. ... доктора пед. наук). 13.00.01. Луганськ, 2013. 549 с.

References

1. Kristensen K., Ollvort D., Dillon K. (2013) Strategiya zhizni. Per. s angl. M.: Alpina Publisher. [in Russian].
2. Kraevskii V. V., Khutorskoi A. V. (2007) Osnovy obucheniia. Didaktika i metodika : ucheb, posobie dlia stud. vyssh. ucheb. zavedenii. M.: Izd. tsentr «Akademiiia». [in Russian].
3. Moiseiuk, N. Ie. (2001). Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: VAT “KDNK”. [in Ukrainian]
4. Pro zatverdzhennya standartiv vyshchoyi osvity zi spetsial'nosti 242 “Turyzm” na zdobuttya pershoho stupenya bakalavra z vyshchoyi osvity / Ministry education and science of Ukraine dated October 4, 2018 N 1068. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/242-turizm-bakalavr.pdf>. [in Ukrainian].
5. Fundamentalizatsiia ta indyvidualizatsiia pidhotovky fakhivtsiv z vyshchoiu osvitouiu. URL: <http://www.ipedahohika.com/lirefs-412-1.html>. [in Ukrainian].
6. Sharmer O. (2018) Teoriia U. Liderstvo iz budushchego. M. MIF. [in Russian].
7. Shchuka H. P., Kovalska L. V., Chorna L. V. (2019) Pidhotovka fakhivtsiv haluzi turyzmu v svitli novoi paradyhmy vyshchoi osvity // Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy. Serii: pedahohichni nauky. №4 (T. 19). URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v19i4.287> [in Ukrainian].
8. Shchuka H. P. (2013) Teoriya i praktyka pidhotovky fakhivtsiv sfery turyzmu v Ukraini, Rosiyi ta Bilorusi (porivnyal'nyy analiz) : diss. ... Doctor of Ped. Sciences : 13.00.01. Lugansk. [in Ukrainian]

Надійшла до редколегії 01.05.2021